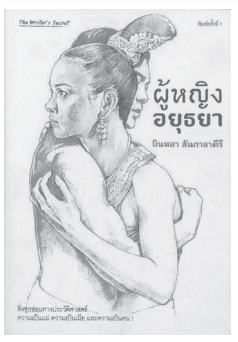

ปริทัศน์หนังสือ เรื่อง “ผู้หญิงอยุธยา”
ลึกลงซ่อนทางประวัติศาสตร์ ความเป็นแม่ ความเป็นเมีย และความเป็นคน!

ทวีลักษณ์ พลราชม

สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

จังหวัดนครศรีธรรมราช 80160

อีเมลล์: taweeluck@gmail.com

หนังสือ *ผู้หญิงอยุธยา* เขียนโดย บินหลา สันกาลาคีรี และเป็นผลงานล่าสุดในแนวการเขียนเชิงสารคดีว่าด้วยหลากชีวิตของผู้หญิงอยุธยา โดยมีสำนักพิมพ์ The Writer's Secret เป็นผู้จัดพิมพ์ และบริษัทเคล็ดไทยเป็นผู้จัดจำหน่าย ก่อนหน้านี้อินหลาได้เขียนเผยแพร่เป็นตอนๆ ในเว็บไซต์ Fictionlog จากคำนำหนังสือทำให้ทราบว่างานเขียนชุดนี้ของเขาเริ่มมาจากความอยากรู้อยากทราบบ้างส่วนตัว เมื่อราว 25 ปีก่อน คือ พ.ศ. 2536 ที่เขาพบหนังสือเล่มหนึ่งในร้านศึกษาภัณฑ์ ถนนราชดำเนิน ชื่อหนังสือ “ประชุมพงศาวดารภาคที่ 8” ซึ่งมีเรื่อง “คำให้การเฒ่าสา เรื่องหนังสือราชสีห์” รวมอยู่ด้วย ซึ่งเป็นเรื่องราวคำบอกเล่าเหตุการณ์ในช่วงที่กรุงศรีอยุธยาแตกในปี พ.ศ. 2310 โดยผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ที่ตามสมเด็จพระเจ้าเอกทัศคนที่หนีจากการโจมตีของพม่า เรื่องราวของเฒ่าสาได้สร้างความประทับใจให้บินหลาเป็นอย่างมาก และกลายเป็นจุดเริ่มต้นให้เขาตั้งคำถามว่าทำไมเรื่องราวคนตัวเล็กตัวน้อยในประวัติศาสตร์เช่นนี้ไม่ถูกบรรจุไว้ในแบบเรียนให้เราได้เรียน และมากไปกว่านั้นที่บินหลาคำจางเพราะเฒ่าสาไม่ใช่ผู้ชาย? (คำนำ) แน่นนอนว่าเฒ่าสาเป็นผู้หญิง

และปรากฏเป็นเรื่องราวหนึ่งในหนังสือเล่มนี้ในบทที่ 52 ที่ชื่อยายสา โดยบินหลาได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า เฒ่าสา ยายสาหรืออ้าแดงสา เป็นข้าแผ่นดินกรุงศรีอยุธยา เกิดเมื่อราวปี พ.ศ. 2261 ในรัชสมัยพระเจ้าท้ายสระ กษัตริย์องค์ที่ 31 แห่งกรุงศรีอยุธยา มีชีวิตยืนยาวถึง 3 กรุง 7 แผ่นดิน แน่نونว่าอ้าแดงสาเป็นประจักษ์พยานสำคัญต่อกรณีกรุงแตกและการหนีพม่าของสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ โดยเหตุการณ์นี้อ้าแดงสาได้ทบทวนเหตุการณ์เป็นคำให้การต่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย นอกจากนั้น ในเหตุการณ์เดียวกันที่อ้าแดงสาเล่า นั้น บินหลายังได้อ้างถึงพระราชพงศาวดารฉบับราชหัตถเลขา ซึ่งน่าจะเขียนหลังเหตุการณ์ไม่น้อยกว่า 100 ปี เป็นเหตุการณ์ที่พม่าได้พบตัวพระเจ้าเอกทัศ นอกจากนั้นยังอ้างการบันทึกของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ที่บันทึกไว้ใน พ.ศ. 2461 ที่เกี่ยวกับเรื่องราวของอ้าแดงสานี้ด้วย แสดงให้เห็นว่าเธอเป็นบุคคลที่สำคัญและมีตัวตนที่บันทึกไว้ในทางประวัติศาสตร์ แต่ถึงกระนั้น ล่วงเลยมากกว่า 250 ปี เรื่องราวของเธอไม่เป็นที่รับรู้เลย และแทบจะไม่มีการบันทึกชีวิตหญิงสามัญในประวัติศาสตร์เลยด้วยซ้ำ ขณะที่ประวัติศาสตร์ไทยถูกเขียนให้เป็นเรื่องราวของทหาร เป็นการรบบสงคราม เป็นเรื่องราวความรักชาติและความป็นฮีโร่ กล่าวได้ว่า เป็นพื้นที่พิเศษของผู้ชาย (คำนำ) เช่นนี้แล้วบินหลาจึงพยายามรวบรวม ค้นคว้า เสาะหาหนังสือประชุมพงศาวดารภาคต่างๆ มาสะสมเก็บอ่านอย่างต่อเนื่อง เสมือนเป็นงานส่วนตัวที่ค่อยๆ ต่อจิ๊กซอว์ทีละเล็กละน้อยให้ปรากฏเป็นรูปเป็นร่าง จนเมื่อปี พ.ศ. 2554 เขาเริ่มทำนิตยสารไรท์เตอร์ และมีคอลัมน์ “เราพบกันเพราะหนังสือ” เขาจึงนำเรื่องราวของเฒ่าสามาบันทึกบอกเล่าพร้อมข้อมูลเสริมเติมต่อด้วยประวัติศาสตร์เล่มอื่นๆ โดยบินหลาระบุว่า 95% เป็นงานที่เก็บความมาจากหนังสือเล่มโน้นเล่มนี้ ราว 5% ที่เหลือคือการลงพื้นที่ เก็บข้อมูลจากพิพิธภัณฑ์ กล่าวได้ว่างานของบินหลาเล่มนี้มีจุดเด่นในการเล่าเรื่องราวของผู้หญิงอยุธยาแต่ละคนที่สั้น กระชับ อ่านจบได้ใน 2 - 3 หน้า โดยมีทั้งหมด 68 เรื่องราวของผู้หญิงที่ปรากฏ ทั้งที่มีชื่อเสียงโดดเด่นเป็นที่ทราบดีอยู่แล้ว อาทิ พระนางจามเทวี แม่น้อยศรีสุตาจันทร์ พระสุริโยทัย พระสุพรรณภักญา และที่เป็นชาวบ้านทั่วไป อาทิ ยายสา อี้เก็ด อ้าแดงอุ่น อ้าแดงแก่น แก้ว หงส์ ยายแวน ยายยม ยายมิ่ง เป็นต้น

ผู้หญิงอยุธยาในเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เล่าเรื่องหลักของผู้ชาย และโดยผู้ชาย

จากคำนำของหนังสือบินหลาได้เชื้อเชิญให้เราพุ่งพินิจไปในหน้าประวัติศาสตร์ที่เราคุ้นเคยในฐานะที่ได้กลายเป็น “พื้นที่พิเศษ” เฉพาะบันทึกเรื่องราวของผู้ชายมาสู่

ปริทัศน์หนังสือ เรื่อง “ผู้หญิงอยุธยา” สิ่งชุกชอนทางประวัติศาสตร์ ความเป็นแม่ ความเป็นเมีย และความเป็นคน!

การแกะรอยมองหาคาบหาและเรื่องราวของผู้หญิงในประวัติศาสตร์ ดังที่เขาได้กล่าวว่า “...เมื่อส่องกล้องมองดีๆ เมื่อนั้นจึงจะเห็นผู้หญิงอีกหลายคนทำการกระทำของพวกเธอล้วนส่งผลด้านใดด้านหนึ่งต่อประวัติศาสตร์ พวกเธอได้รับการบันทึก ‘เรื่อง’ ผากไว้กับแผ่นดินเนิ่นนานแล้ว แต่ถูกบดบังด้วยอคติทางเพศ บ้างก็กระจัดกระจายซ่อนเร้นอยู่ในเรื่องของเธอเล่าผู้ชาย...” (นำเรื่อง, น. 16) แน่แน่นอนว่าเมื่อเราจะเขียนประวัติศาสตร์ใหม่ เราจะต้องใช้เอกสารเดิมที่มีอยู่ที่ส่งผ่านมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน แต่จะอย่างไรให้เรื่องราวของผู้หญิงปรากฏขึ้นมา จึงต้องไปสืบค้นหาในเอกสารที่มีเรื่องเล่าหลักเป็นผู้ชาย แต่พิจารณาว่ามีเรื่องของผู้หญิงแฝงอยู่อย่างไรบ้าง งานของบินหลายังไม่ใช่การตีความใดๆ ขึ้นใหม่ แต่เป็นงานที่มาจากกรรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และรวมไว้เป็นเรื่องราวของผู้หญิงอยุธยา ทั้ง 68 ชีวิต โดยชื่อเหล่านี้เราอาจทราบชื่อจากเอกสารต่างประเทศบ้าง จากเอกสารยุคหลังบ้าง (น. 53) การมีหลักฐานเพิ่มก็ทำให้ตัวตนของผู้หญิงปรากฏ เช่น พระอิทรเทวี ที่ก่อนหน้านี้อันไม่มี แต่จากการค้นคว้าของอาจารย์สุเนตรมีปรากฏ (ดูเพิ่มเติมในบทที่ 18 พระอิทรเทวี)

หนังสือเล่มนี้จึงใช้วิธีบอกเล่าเรื่องราวของผู้หญิงอยุธยาที่ปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ต่างๆ อาทิ รวบรวมจากพงศาวดาร จากบันทึกของฟาน ฟลิต (Van Vlit) หรือวัน วลิต ของคนไทยเป็นผู้บันทึก¹ หนังสือจุลยุทธการวงศ์ เขียนโดยสมเด็จพระวันรัต วัดเชตุพนฯ เขียนขึ้นในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ เขียนเป็นภาษบาลี พงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ พระราชพงศาวดารกรุงสยาม พงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา หนังสือคำให้การหลวงหวัด พงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐฯ คำให้การกรุงเก่า พงศาวดารลาว พระราชพงศาวดารฉบับหอแก้วของพม่า ซึ่งในเอกสารจดหมายเหตุเหล่านี้มีเรื่องราวของผู้หญิงกระจัดกระจายอยู่ แต่บินหลายังได้นำมารวบรวมใหม่และเล่าออกมาผ่านชื่อแต่ละชื่อ โดยการเล่าบางเรื่องราวของแต่ละคนได้มีการเทียบเคียงกับพงศาวดารอื่นๆ และที่นำมาใช้เทียบเคียงมากที่สุด คือ งานของมัทคุเทศก์และนักประวัติศาสตร์ชาวพม่า คือ มิกกี ฮาร์ท ที่ชื่อ โยเดียกับราชวงศ์พม่า จัดพิมพ์โดยพิพิธภัณฑสถานการเรียนรู้ ใน พ.ศ. 2550 จากบันทึกของฮาร์ททำให้มีเรื่องเล่าที่แตกต่างจากพงศาวดารของไทย ที่น่าสนใจ คือ เรื่องของพระสุพรรณภักถยา พระภคินีของพระนเรศวรกับพระเอกาทศรถ ซึ่งหลังกรุงแตกในปี

¹ เยเรเมียส ฟาน ฟลิต วัน วลิต ชาวฮอลันดา เข้ามาช่วงพระเจ้าปราสาททอง 9 ปีที่เขาอาศัยอยู่ในอยุธยา เขาได้เขียนบันทึกขึ้นมา 4 เล่มด้วยกัน

พ.ศ. 2112 พระนางในวัย 17 ชันษา ถูกนำตัวส่งหงสาวดี ซึ่งการบันทึกว่าพระนางถูกนำไปเป็นตัวประกันหรือไปสมทบกับพระนเรศวรมีการตีความและอ้างหลักฐานระหว่างกรมพระยาดำรงราชานุภาพและ ดร.สุเนตร ชุตินธรานนท์ที่ต่างกัน นอกจากนี้ ยังมีการระบุว่าในปี พ.ศ. 2135 พระมหาอุปราชพระโอรสของพระเจ้าันนทบุเรงเสียดชีวิตในสงครามยุทธหัตถีกับพระนเรศวร (หลังจากหนีกลับมาที่อยู่อยุธยา) พระเจ้านันทบุเรงก็ตรงไปถึงตำหนักพระสุพรรณกัลยา (เมื่อถูกนำตัวไปพม่าได้กลายเป็นหนึ่งในสนมของบุเรงนองและมีลูกด้วยกันหนึ่งคน) และฆ่าพระนางกับพระธิดาเสีย แต่บั้นหลาได้อ้างว่าพงศาวดารพม่าไม่ได้บันทึกเช่นนี้ และนักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่ของพม่าอย่างมิกกี ฮาร์ท กล่าวว่าหลังจากบุเรงนองสิ้นพระชนม์ใน พ.ศ. 2124 พระสุพรรณกัลยาก็ได้ออกมาประทับที่ตำหนักนอกพระราชวัง (โดยที่ประทับเดิมก็กลายเป็นของพระมเหสีพระเจ้าันนทบุเรงต่อไป) พระนางสิ้นพระชนม์เมื่อใดไม่มีระบุชัด แต่มีได้เกิดจากการปลงพระชนม์โดยพระเจ้าันนทบุเรง (น. 97 - 98) นี่เป็นตัวอย่างที่บั้นหลาได้ผูกเรื่องราวของผู้หญิงอยุธยาแต่ละคนขึ้นมาให้ดูมีชีวิตชีวา โดยใช้เอกสารจากหลายแหล่งที่มีการบันทึกไว้ แสดงให้เห็นว่า การบันทึกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในเรื่องเดียวกันก็แตกต่างกัน โดยจากการอ่านเรื่องราวของผู้หญิงแต่ละคนในหนังสือเล่มนี้ก็สะท้อนให้เห็นในประเด็นนี้หลายกรณี เช่น กรณีข้อสงสัยต่อโครงกำสรวลว่าศรีปราชญ์แต่งจริงหรือไม่ กรณีศรีปราชญ์กับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ และกรณีการลงโทษท้าวศรีจุฬาลักษณ์ที่คบชู้ กรณีการสังหารยามาดา หรือ ยามาตา จิซายิมองนางามาเสะ ออกญาเสนาภิมุขชาวญี่ปุ่นที่ถูกส่งมาปกครองเมืองนครศรีธรรมราชที่ยังเป็นปริศนาว่าตายด้วยสาเหตุใด ใครนำยาพิษมาให้ ซึ่งปรากฏอยู่ในบทที่ 27 ที่ชื่อจันทรา ซึ่งจากจดหมายเหตุญี่ปุ่นอ้างว่าจันทราเป็นผู้หญิงที่ถูกพระราชทานมาโดยพระเจ้าปราสาททอง

ผู้หญิงอยุธยาหลากหลายชาติหลายภาษา

นอกจากนั้น ในชีวิตผู้หญิงอยุธยาทั้ง 68 เรื่องราวนี้สะท้อนชีวิตผู้หญิงอยุธยาหลากหลายเชื้อชาติหลายภาษา ไม่ว่าจะเป็น ญี่ปุ่น เปอร์เซีย โปรตุเกส มอญ ผู้หญิงอยุธยามีบทบาทที่หลากหลายและมีหลายชาติพันธุ์ อาทิ เรื่องราวของนางสร้อยดอกหมากที่ปรากฏในตำนานว่าเป็นพระธิดาเจ้ากรุงจีน นางฟาน ฟลิต ภรรยาของฟาน ฟลิต หรือ วัน วลิต ที่เป็นชาวมอญ มาริ กีมาร์ เดอ ปัญหา (ท้าวทองกบม้า) ลูกครึ่งญี่ปุ่นโปรตุเกส ชิโยรา อิกเนสมาร์แตงซ์ และอรุชุล ยามาตา ทั้งสองเป็นชาวญี่ปุ่น ซึ่งเป็นข้อดีเด่นของหนังสือเล่มนี้ ที่ทำให้

เห็นบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม การเมือง ความเป็นรัฐชาติ เขตแดนและผู้คนในมุมมองที่แตกต่างจากปัจจุบันที่เราถูกรอบด้วยกรอบแนวคิดแบบชาตินิยม บินหลาได้สะท้อนออกมาผ่านเรื่องราวเมื่อครั้งเสียดวงและคนอยุธยาถูกกวาดต้อนไปมาตั้งแต่ระดับกษัตริย์ขุนนาง และชาวบ้านธรรมดา อย่างเช่น เรื่องราวของหงส์ ที่ปรากฏในบทที่ 65 ซึ่งเธอเกิดในสายสกุลขุนนาง ตระกูลใหญ่ของปลายอยุธยา ในช่วงกรุงแตกหงส์ถูกกวาดต้อนไปมาและถูกพามาไปเลี้ยงเป็นเมียและเกิดบุตรชายหญิงหลายคน บินหลาได้เขียนอ้างเอกสารทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการกลับมาয়แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้พาบุตรชายหญิงมากรุงเทพฯ ครั้งหนึ่ง แต่ไม่มีใครรับรองเลย เธอจึงหอบลูกกลับไปอยู่พม่าเช่นเดิม และจากเรื่องของพระองค์เจ้าชี, เจ้าสี ในบทที่ 63 - 64 บินหลาได้เขียนอธิบายว่าไม่มีเจ้าคนไหนหนีกลับไปไทยเลย แต่อยู่ที่พม่าต่อไป เขาตั้งคำถามว่าทำไมถึงเป็นเช่นนั้น และได้อธิบายโดยเขียนต่อไปว่า “ต้องไม่ลืมว่าขณะนั้นประเทศไทยยังไม่มี ก็มีแต่ราชอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาซึ่งราชวงศ์บ้านพลูหลวงเป็นผู้ปกครองแล้วราชวงศ์ใหม่คือราชวงศ์ตากสินเป็นผู้ชุบชีวิตกรุงศรีอยุธยาฟื้นคืน ทุกครั้งของการเปลี่ยนราชวงศ์คือการทำลายของเก่าแล้วสร้างใหม่ พระเจ้าตากในอดีตก็คือพระยาตาก นายทหารผู้ทอดทิ้งราชวงศ์บ้านพลูหลวงก่อนจนนำไปสู่การเสียกรุงนั่นเอง... และแม้จะเปลี่ยนจากกรุงธนบุรีเป็นกรุงเทพฯ แล้วพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าก็คือทหารเก่าของพระเจ้าตากมาก่อน เขาก็ไม่อยู่ในวันที่กรุงศรีอยุธยาเสียกรุง ... พวกราชวงศ์บ้านพลูหลวงจึงไม่แน่ใจว่า กลุ่มราชวงศ์ใหม่คิดอย่างไรกับพวกเขาถ้าพวกเขากลับไป” สิ่งที่สะท้อนให้เห็นจากการอธิบายเช่นนี้คือ ความเป็นรัฐชาติที่มีเอกภาพ ต่อเนื่อง ยิ่งใหญ่ สมัครสमानสามัคคีเป็นปึกแผ่นเพิ่งเกิดขึ้นมานี้เอง แต่หากในอาณาจักรโบราณนั้นมีการสับเปลี่ยนขึ้นลงชิงไหวชิงพริบและต่อสู้ด้วยกำลังระหว่างกษัตริย์ต่อกษัตริย์ ราชวงศ์ต่อราชวงศ์ แม้ความเป็นที่นองก็สามารถบาดหมางกันได้ในการขึ้นครองสู่ความเป็นเจ้าชีวิตในการคุมกำลังผู้คนและทรัพยากรทั้งหลาย การอพยพเคลื่อนย้ายของคนการที่มีต่างชาติต่างภาษาเข้ามาทำการค้า รับจ้างรบ เดินทางแสวงหาประสบการณ์ เผยแพร่ศาสนาจึงเป็นลักษณะที่โดดเด่นของอยุธยา ถึงขนาดที่ว่าในสมัยพระเจ้าทรงธรรมได้มีทั้งญี่ปุ่น ฮอลันดา ที่มีบทบาทต่อการขึ้นครองราชย์ของกษัตริย์ต่อจากนี้ ที่ต่อมาก็คือพระเจ้าปราสาททอง และที่ปรากฏหนังสือที่น่าสนใจชื่อ *อยุธยา จากสังคมเมืองท่านานาชาติสู่มรดกโลก* ของ กำพล จำปาพันธ์ ที่เปิดภาพความเป็นสังคมหลากหลายภาษาของอยุธยาที่ทำให้มีความมั่นคงอยู่มาได้ถึง 417 ปีควบคู่กับเรื่องราวความขัดแย้งหมาดหมาง

ระหว่างราชวงศ์

เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เหลือรอด (Survival Archives) : ข้อจำกัดในการค้นตัวตนของผู้หญิงอยุธยาในมิติที่หลากหลาย

แม้เป็นหลักกล่าวว่าการบันทึกเรื่องราวของผู้หญิงสามัญชนที่มากกว่าการที่ผู้หญิงอยุธยาถูกรับรู้เพียงไม่กี่คน ดังที่เขาเขียนในบท “นำเรื่อง” ของเขาว่า “417 ปีของกรุงศรีอยุธยา บวกกับวันเวลาก่อนหน้านั้น จะโดยนาม ‘อโยธยา’ ก็ดี ‘อโยธยาศรีรามเทพนคร’ หรือนามอื่นใดก็ดี คนไทยรู้จักผู้หญิงของแผ่นดินที่มีประวัติศาสตร์สืบต่อกันร่วม 1,000 ปีนี้ น้อยมาก จนอาจกล่าวได้ว่ามีเพียง 4 ชื่อเท่านั้นที่ถูกกล่าวถึงเข้าไปซ้ำมาให้พอเป็นที่คั่นหู 4 นามนั้น คือ พระสุริโยทัย ท้าวศรีสุตาจันทร์ พระสุพรรณกัลยา และท้าวทองกีบม้า” อย่างไรก็ตาม เรื่องราวชีวิตผู้หญิงทั้ง 68 คนที่เขาบอกเล่า เกินครึ่งก็เป็นผู้หญิงที่อยู่ในชั้นฐานันดร และแม้เป็นผู้หญิงสามัญธรรมดาที่ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์และราชวงศ์ เนื่องด้วยเป็นข้อมูลที่แกะรอยจากบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่เหลือรอดมาจนถึงปัจจุบัน ที่ยังเป็นข้อมูลที่ผู้บันทึกเล่าเรื่องราวผู้หญิงที่เกี่ยวข้องกับราชวงศ์อยู่ดี อยู่ในวงวานของกษัตริย์และเหล่าขุนนาง และแน่นอนว่าคนธรรมดาสามัญในสมัยนั้น ไม่ได้เป็นผู้ที่เขียนได้และรู้หนังสือ ทำให้เป็นเรื่องยากยิ่งที่พวกเขาจะบันทึกเรื่องราวของตัวเองลงในหน้าประวัติศาสตร์ได้ ดังนั้น นอกจากประวัติศาสตร์ที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร เรื่องเล่าตำนานก็มีส่วนสำคัญอยู่มากที่จะทำให้ทราบเรื่องราวแต่หนหลัง เพียงแต่ว่าสิ่งเหล่านี้ยังไม่เป็นที่ยืนยันในฐานะข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่หนักแน่น แต่เมื่อนำเสนอผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เป็นทางการเรื่องราวของผู้หญิงก็อยู่ภายใต้เงาของผู้ชาย ภาพที่เราเห็นของผู้หญิงถูกนิยามในความสัมพันธ์กับผู้ชาย คือ เป็นแม่ เมีย และลูกสาว การขาดตัวตนทางประวัติศาสตร์ที่มีอำนาจในตัวเอง (an authoritative historical self) การปฏิเสธการเป็นผู้กระทำทางประวัติศาสตร์ที่เป็นจริงของผู้หญิงทำให้ภาพเสนอของผู้หญิงเป็นผู้ถูกระทำมากกว่าผู้กระทำการ ผู้หญิงเป็นแค่ผู้ฟัง มีอำนาจในตัวเองน้อย และไม่มีความหมายทางประวัติศาสตร์ ความเป็นผู้กระทำ (Agency) ของผู้หญิงมีความสำคัญ ทำให้ภาพนำเสนอของผู้หญิงไม่ใช่ถูกนำเสนอว่าเป็นเหยื่อ เป็นผู้ถูกระทำ การขาดการเป็นผู้กระทำทางประวัติศาสตร์ (Historical Agency) มีผลจากการถูกจำกัดโดยการ ‘ซ่อน’ ผู้หญิง (‘hiddenness’ of women) ไว้ภายใต้กรอบความสัมพันธ์ของพวกเธอที่ขึ้นอยู่กับผู้ชาย

ปริทัศน์หนังสือ เรื่อง “ผู้หญิงอยุธยา” สิ่งชุกชอนทางประวัติศาสตร์ ความเป็นแม่ ความเป็นเมีย และความเป็นคน!

(Gallagher, Lubelska and Ryan, 2001, p. 4) ภาพของผู้หญิงอยุธยาที่ได้จากการรวบรวมลายลักษณ์อักษรต่างๆ ของบดินลหาลจึงมีลักษณะที่ผู้หญิงเป็นหมากและบรรณาการในเกมการเมือง (กรณีของ พระเทพกษัตรีย์และพระแก้วฟ้า ธิดาพระมหากักรพรรดิ) เป็นผู้เสียสละ (ที่ถูกยกย่องก็อิงอยู่กับการปกป้องสามี ลูก เช่น พระสุริโยทัย) เป็นผู้หญิงไม่มีซี (แม่ผู้วีศรีสุดาจันทร) ดังที่บดินลหาระบุดว่า “ต่อเมื่อส่องกลังดึๆ จึงจะเห็นผู้หญิงอีกหลายคนมีทั้งเรื่องการเมืองการทหาร เรื่องความซื่อสัตย์ความกลังกลอก เรื่องความรักแผ่นดินและความทรยศ เรื่องความฉลาด ใจเขลา เรื่องซู้สาว เขยื่อราคา เขยื่อสงคราม เรื่องความเป็นครู ความเป็นแม่ และความเป็นเมีย...พวกเฮ้อล้วนมีชะตากรรมและสร้างสืสันรอยจำให้แผ่นดินนี้...” ที่เป็นเช่นนี้ในมุมมองของผู้ปริทัศน์หนังสือเห็นว่าเพราะผู้ที่บันทึกประวัติศาสตร์คือผู้ชายนั่นเอง ทำให้ไม่ถึงเป็นเช่นนั้น หากอธิบายในแนวทางสตรีนิยม มาจากปัจจัยของการเหลือรอดของเอกสาร บ่อยครั้งอยู่อย่างกระจัดกระจาย และเมื่อเหลือรอดมาแล้วเอกสารเหล่านั้นถูกตีความอย่างไร อะไรที่ถูกให้คุณค่าเพื่อจะถูกบันทึก ซึ่งก็จะอยู่เหลือรอดมาจนถึงปัจจุบัน แน่นอนว่าเรื่องราวที่เกี่ยวกับผู้หญิงมักถูกตัดออกไป นอกจากนั้น นักประวัติศาสตร์มีการเลือกตีความจากแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ซึ่งถูกกำกับด้วยแนวคิดและวิธีวิทยาบางอย่างที่แตกต่าง ดังนั้น จึงต้องมีการพัฒนาวิธีวิทยาที่สามารถเข้าถึงข้อจำกัดทางข้อมูลที่เกี่ยวกับผู้หญิง ให้มีการเขียนประวัติศาสตร์ที่แตกต่าง และใช้หลากหลายวิธีวิทยา การเผยแพร่เรื่องราวของผู้หญิงอยุธยาต่อจากนี้ที่มากกว่าการรวบรวมค้นคว้าแะรอยตัวตนผู้หญิงทางประวัติศาสตร์ที่มีการบันทึกไว้ จึงอาจต้องอาศัยหลักฐานอื่นร่วมด้วย ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงเรื่องเล่าตำนานต่างๆ และอธิบายให้พ้นจากกรอบทางประวัติศาสตร์ที่มีโครงเรื่องหลักถูกครอบงำด้วยบทบาทของผู้ชาย แต่อาจต้องหันมาเล่าในมุมมองที่เป็นจุดยืนและความรู้สึกนึกคิดของผู้หญิงบ้าง แต่ทั้งนี้เมื่อได้ชื่อว่าเป็นประวัติศาสตร์แล้วอาจจะต้องมีหลักฐานรองรับ แต่มีอีกวิธีหนึ่งที่จะชี้ให้เห็นว่าหลักฐานไม่มีความชอบธรรมในการเอามาเล่าเรื่องราวของผู้หญิง ก็คือการวิพากษ์การใช้หลักฐาน การวิพากษ์เอกสารจดหมายเหตุต่างๆ ว่ามีอคติอย่างไรบ้างต่อการบันทึกเรื่องราวของผู้หญิงในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา

อ้างอิง

ปิ่นหลา สันกาลาคีรี. (2560). **ผู้หญิงอยุธยา**. กรุงเทพฯ : เดอะไรท์เตอร์ซีเคอร์ิต.

Gallagher, Ann - Marie Lubelska, Cathy and Ryan, Louise. (2001). (Eds),
Re - presenting the past: Women and History. England: Pearson
Education.